

RICHARD OG DAMEKREDSSEN

Richard Winther opfandt begrebet Damekredsen da han tegnede et selvportræt i bogen 'Den hellige Hieronymus', som han skrev da han var omkring halvtreds år. I bogen forbinder han kvinderne omkring kirkefaderen Hieronymus med de kvinder han selv omgikkes og giver dem andre navne: Birgit bliver til Marcella og Nanna bliver til Skt. Anna. Sådan forbinder han virkelige kvinder med fiktive.

Andre virkelige kvinder kunne blive medlem af damekredsen uden først at være spurgt og forlade den uden at vide, at de havde været en del af den. De kunne også være med og føle, at de var inde i kredsen, måske endda i inderkredsen, og også at de blev sat udenfor. De var og er kvinder som i en eller anden rolle, over længere og kortere tid har været i kontakt med Richard Winther.

Hvad der var af afgørende betydning var om den oplevelse Richard Winther havde i mødet med kvinder var af almen principiel interesse.

'Ting, der har almen eller principiel interesse er ikke private. Familie er privat. Kollegaer og medarbejder ikke. Det hører med under kunsthistorie. Lautrecs modeller, Munchs elskerinder, det er ikke privat, eller andres private liv. Jeg opfatter heller ikke mit sexliv som privatsfære, der er jeg mest almen, det er lige meget om det er mig eller en anden, når man ser det afbilledet, en models arbejde består i at blotte sig, en kunstners også. Man beskriver sit indre ved hjælp af det ydre=model.'
(Arbejdsnotat 30.11.86)

Winthers kvindesyn ændrede sig gennem livet. Kvindebevægelsens blotte tilstedeværelse provokerede ham voldsomt. Han gik ind i kønskampen med en sikker forvisning om mandkønnets overlegenhed, men udtrykte samtidig i sine arbejder en stor afhængighed af det andet køn. Kvinder var helt centralt placeret i hans kunst, men måtte ikke stille sig i vejen for hans arbejde. Efter sin skilsmisse (1983) trak han sig tilbage og levede som eremit, ikke nogle måneder i ørknen som Den hellige Hieronymus, men i næsten tyve år.

Udstillingen viser et udvalg af fotografier, malerier og skulpturer af modeller, muser, kollegaer og veninder som Richard Winther brugte i sin kunst. De optræder enten i form af portrætter eller i allegorier, hvor de repræsenterer en ide eller et begreb. Hvad enten det sker i den ene eller anden form indgår de næsten altid i et personlig eller mytologisk fortælling.

Modellerne

I en lille tekst fra 1976 om modellen som menneske (Modelfotografier 1967-1986) forsøger Richard Winther at beskrive, hvordan han arbejder med modeller. Efter at have belyst det unaturlige i blot at stille modellen op og lade hende stå i en fastlåst stilling, beskriver den ideelle situation, nemlig den, hvor hun selv vælger sin stilling

"Det er kun når man alene med en model, at der opstår en åndelig kontakt, der skaber en fælles situation, som modellen så af sig selv udtrykker gennem sin krops stilling. Hun laver sit udtryk for situationen gennem sin krops billede. Dette billede omsætter maleren gennem sin fantasi til et billede på lærredet, der udtrykker hans situation, og samtidig fortæller noget om modellen som menneske. Ellers var hun blot en udstilling, en ting han havde dirigeret til sit formål".

I sin tid som professor på Akademiet 1983 – 86 ledede Richard Winther modelklasserne. Her fik Winther en usædvanlig mulighed for, sammen med eleverne at arbejde med modeller, og der foreligger en stor samling fotografier, tegninger, malerier, opmålinger og teoretiske arbejder som dokumenterer arbejdet.

"Dagbog

Mandag 6.dec. 82...Kl.13- 14/skolen: Ny model Linda 24 år, har været 3X i Amerika, Colorado og stået model på Universitetets kunsthøjskole der. Frisk pige, slank mere karakter end kønt ansigt, men levende med udstråling".

Samarbejdet med Linda blev et højdepunkt i denne særlige del af hans værk og blev også vist i Syndflodsserien i Vindeby 2013.

Muserne

I den græske mytologi, Richard Winthers foretrukne gudeverden, var muserne halvgudinder, der havde en særlig viden og indsigt, som kunstnere og videnskabsmænd kunne få adgang til. Birgit (Marcella) var en af Winthers muser. Hun begyndte som model til de store dekorationer i Slagelse Tekniske Skole (1973-75) og Winther tilegnede hende senere 'Min muses billedbog'. I *Den hellige Hieronymus damekreds'* skriver han :

"Marcella (Birgit) er der hele tiden, i hans tegninger og statuer. Hun er der også hele tiden inden i ham, for han har suget hendes billede til sig med alle sine sanser,

og det er dét indre billede, han øser de ydre af. Hun sætter hans billedfantasi i gang. Men Jeronimus ser og kender kun en lille del af hende: den del der opstår ved at netop de to mødes Over for andre er hun anderledes, fordi de appellerer til andre sider i hende. Men selv over for ham virker hun ofte som en spand koldt vand oven i hovedet. ...

Marcellas forbindelser er to diagonaler, der tilsammen giver et X. Hans tanke har brug for hendes krop, og seksuelt har hendes krop brug for hans tanke; hun har brug for at hendes sex får en sjælelig mening. (Den hellige Hieronymus, Damekreds s. 304)

Ligesom Birgit var Nanna (Skt. Anna) gift og havde børn, og medens hans skriver, at han elskede Birgits krop, så elskede han Annas sjæl. I modsætning til Birgit, der efter et par år forsvandt ud af Richard Winthers historie forblev Nanna muse til hans død, skønt de ikke så hinanden efter RW blev eremit. Nanna er stærkt knyttet til Hieronymus serierne som Winther begyndte i 1970'erne og fortsatte at genskabe i 1994 og helt frem til 2007. Hun spiller Skt. Anna i de berømte fotografiske Hieronymus – tableauer, men findes også på malerierne. Hendes sidste optræden, i serien Fotografiets Døtre (1998), er inspireret af hendes profession, Nanna er fotograf.

Kollegaerne

Els Marie Bukdahl var Richard Winthers kollega på Akademiet først som docent og senere som rektor. De delte en fælles interesse for barokken og hun var hans guide på rejserne med akademieleverne både i Mantua, Rom og Ægypten. Da Winther i år 2000 begyndte på sin sidste store udstilling om Johannes Wiedewelt (1731 – 1802), indledte de et nyt samarbejde. Bukdahl havde skrevet en biografi om Wiedewelt, som Winther havde et stærkt kritisk forhold til. Konflikten blev gjort almen og principiel som en strid mellem kunsthistorikeren og kunstneren.

"Else Marie har skrevet en bog om Wie, har fanget ham i en bog Nogle gange fanger hun hans spøgelse med bogen, ved at den klapper sammen om hans hånd som en fælde. Hun løfter pegefingeren for at mane ham frem, og belærer samtidigt sine læsere, når hun forklarer dem at sådan var han, selv om hendes billede af ham er forenklet". (Wieteksten)

Els Marie Bukdahl optrådte også som shaman i filmen om WIE, som Winther optog sammen med fotografen og filmmanden Steen Møller Rasmussen.

Grethe Bull Sarning spiller en mangesidig rolle i den sidste del Richards tilværelse i Vindeby og ordet kollega dækker kun en side. Hun er selv billedkunstner, mangeårig formand for en lokal kunstnersammenslutning Ravnens, og ejer af et keramisk værksted.

"Jeg maler hjemme i ugens løb og modellerer hos Grethe om lørdagen, når hun har tid til mig. Jeg modellerer de samme motiver jeg har gang i som maleri, så behøver jeg ikke finde på noget nyt".

Grethe og Richard Winther samarbejdede om flere værker og udstillede også sammen med Ravnens medlemmer.

Bekendtskaberne (faste og fiktive)

I Richard Winthers værker finder man portrætter af både historiske og nulevende kvinder, som fangede hans interesse og fantasi. På udstillingen har vi valgt at vise to.

Dorthe studerede kunsthistorie, og opsøgte Winther mens han boede i Stenhuse ved Slagelse i forbindelse med en opgave. Mødet udviklede sig til en korrespondance, som dog ophørte efter et par måneder. Det blev også til en serie portrætter, hvor Dorthe ikke sad model.

Helle er Grethe Bull Sarnings datter, og serien af portrætter af hende er malet både mens hun har siddet, men også senere. Helle er en kendt marionetteaterleder og vises på flere af billederne med en hånddukke.

Rødstrømperne

Richard Winthers kamp mod rødstrømperne blev ført på allegorisk og alment plan der strakte sig gennem hele den europæiske historie og ned i dens mytologiske rødder. Apollons jagt på Daphne, Aktæons krænkelse af Diana, Paris voldtægt af Helena blev fortolket gennem hele værket, lige som Hieronymus temaet, som viser en anden side af kønskampen, gjorde det.

Florence Nightingale

Statuen og malerierne af Florence Nightingale er blandt Richard Winthers mest sammensatte og komplekse. Statuen, som står på Sygeplejehøjskolen i Næstved, fremstiller Florence som den verdensberømte grundlægger af den moderne sygepleje. Den viser hendes karakter og gerning med tilhørende attributter

såsom medicinskål og et indbundet ben. Malerierne viser en anden side af Florence, nemlig som den sejrende rødstrømpe med et afhugget mandshoved i hånden. Kønskampen er i fuld gang.

"Florence er i stadig forandring gennem malerierne. Hun er begyndt at holde det afhuggede hoved i ørerne. Man har udtrykket 'Holde nogen i ørerne'. Det betyder at det er hende der styrer manden, og hun er synligt tilfreds med det. Hendes hat er blevet sort, for han ser hende som en heks. Hun er ikke længere den barmhjertige omsorgsfulde moderskikkelse, men en erotisk, dynamisk natur. Kønnen er kvindens stærkeste våben. Hun sælger det dyrt og forlanger fuldstændig kapitulation".

Både statuen og malerierne er spækket med referencer til Florence og Richard Winthers egen historie. Et par stykker kan nævnes her. Den bøjede kanon på soklen symboliserer krigens absurditet. Matrosdrengen og hunden på malerierne stammer fra en tøjbamse, Winther fandt hos sin lokale marskandiser, men symboliserer også ham selv som dreng. Her har Florence taget begge dele som krigsbytte.

Sommerudstillingen i år kom til at handle om Richard Winthers forhold til kvinderne. Foran hvert billede eller figur, stor eller lille, på væg eller gulv, bliver vi stillet overfor et udtryk for hans opfattelse af forholdet mellem manden og kvinden. Skal man finde et samlet udtryk for denne relation må det nok være afhængighed. Hvad enten han beundrer, begærer eller fornægter kvinderne, kan han ikke slippe dem.

I denne afhængighed er der noget alment, som vi alle genkender, hvad enten vi er kvinder eller mænd. Richard Winther kunne ikke realisere det almene i et ægteskab eller familieliv, men han kunne på en drastisk og konkret måde fortælle om de kræfter der gør, at forhold lykkes eller går i stykker. I hans tilfælde stillede hans arbejde sig i vejen. Kunsten og samlivet modarbejdede hinanden. Det er det som fortællingen om damekredsen i sidste instans handler om.

Jørgen Gammelgaard
Fredensborg
17. april 2014